

“Te Whāki”: he aratohu mō Te Ture Whakaahuru i ngā Kōrero Muna

Mēnā ka hiahia koe ki te whāki i ngā tino mahi hara i tō wāhi mahi,
ka taea pea e te Kaitiaki Mana Tangata te āwhina i a koe.

Ngā mana tōtika

Ko ēnei e tapaina ana i te Ture Whakaahuru i ngā Kōrero Muna ngā ‘mana tōtika’ e āhei ai te tāpae whāki hara:

- Te Komihana o Ngā Pirihimana o Aotearoa
- Te Tumuaki o te Mana Arotake
- Te Kaiwhakahaere o te Tari Hara Tāware
- Te Kaiwhakahaere Matua o te Tari Kūpapa
- Te Kaitiaki Mana Tangata
- Te Kaitiaki Taiao a te Whare Pāremata
- Te Mana Whanonga Pirihimana Motuhake
- Te Kaiwhakahaere Matua o te Tari Ture Karauna
- Te Komihana o ngā Tari Kāwanatanga
- Te Toihau Hauora, Hauātanga
- Te pou whakahaere o ia umanga rāngai tūmatanui
- Ngā tumuaki o ētahi whakahaere ngaio o te rāngai tūmataiti he mana whiu ō rātou ki ngā mema.

Mō ētahi atu pārongo, āwhina rānei, whakapā mai ki ā mātou kaimahi.

He aha tēnei mea Te Ture Whakaahuru i ngā Kōrero Muna?

Ka whakarato whakamaru Te Ture Whakaahuru i ngā Kōrero Muna ki ngā kaimahi e hiahia ana ki te whāki i ngā hara i tō rātou whakahaere, e tō rātou whakahaere rānei. I ētahi wā ka kīia tēnei he 'whāki hara'.

Ka whakatakoto te ture i ngā tikanga me whai ina whakaahurutia tētahi whāki hara.

He aha tēnei mea te hara?

Anei ētahi tauira:

- te whakamahi pūtea tūmatanui, rawa rānei i runga i te turekore, te kore tika, te hē rānei.
- ngā whanonga ka āta whakamōrea i te hauora me te haumarua o te iwi, i te taiao, i te mana tonu o te ture.
- ngā mahi taihara
- te whakahapanga nui, te whakahiroki rānei a ngā kaimahi umanga kāwanatanga.

Āhea whakaahurutia ai te whākinga?

Kia whakaahurutia ai tō whākinga, me kaimahi koe ināianei, o mua rānei, o te whakahaere e kōrerotia ana. He whānui te tikanga o te kupu 'kaimahi', ā, ka whai wāhi ki tēnei tētahi tangata kua whai kirimana ki te mahi mō te whakahaere.

Ka whakaahurutia tō whākinga mēnā:

- ko te pārongo ka whāki koe mō tētahi hara kei te whakahaere, i mahia rānei e te whakahaere, e āta whakapono ana koe ka pono, tērā tonu pea ka pono, te pārongo
- ka pīrangī koe kia tirohīhia te take.

Te tāpae whāki whakaahuru

Mēnā kei te whai whakaaro koe ki te whāki hara, me kōrero mai ki tētahi o ā mātou kaimahi i te tuatahi, māna e hoatu he pārongo me ngā tohutohu mō te Ture.

Mēnā he pūnaha ā tō whakahaere mō te whaihanga pārongo mō ngā hara, me whai i aua pūnaha ina whāki hara koe.

Heoi anō, i ētahi wā ka taea te whāki atu i te hara ki tētahi o ngā mana e rārangiā ana i te Ture (tirohia te whārangi tuarā).

Mēnā ka tāpae whāki whakaahuru koe, ka noho muna ngā pārongo tērā ka tautuhi i a koe, engari ia ka hāngai tētahi o ngā aweretanga o te Ture.

Ngā mahi a te Kaitiaki Mana Tangata

Ka āhei te Kaitiaki Mana Tangata te whakarato i raro i te Ture i ngā pārongo ki a koe mō:

- ngā momo whākinga ka whakaahurutia
- me pēhea te tuku whākinga, ā, ki a wai hoki
- ngā tūnga o ngā mana hāngai e rārangiā ana i te Ture
- te whakaahurutanga e wātea ana i raro i te Ture mēnā ko te tūkinō kaiwhāki te mutunga iho o te whākinga.

Kōrero mai

Mēnā ki tō whakaaro e hāngai ana tēnei pārongo ki tō tūāhua, me kōrero mai pea ki tētahi o ā mātou kaimahi i te tuatahi. Kei te whārangi tuarā ngā taipitopito whakapā.

Ka noho muna ngā parongo ka homai koe.

Te whakapā ki te Kaitiaki Mana Tangata

Waea koreutu: 0800 802 602

www.ombudsman.parliament.nz

Īmēra:

info@ombudsman.parliament.nz

Mēra:

Pouaka Poutāpeta 10152, Te Whanganui-a-Tara 6143

Waeatuhi:

(04) 471 2254

Ngā uiui ki te tari:

8:30 i te ata ki te 5:00 i te ahiahi, Mane ki te Paraire

Te Whanganui-a-Tara

Papa 14, 70 The Terrace, Te Whanganui-a-Tara 6143

Tāmaki Makaurau

Papa 10, 55-65 Shortland Street, Tāmaki Makaurau 1010

Ōtautahi

545 Wairākei Road, Harewood, Ōtautahi 80533